

Szanowni Czytelnicy,

ochrona przed dyskryminacyjnym i nierównym traktowaniem, zapobieganie takiemu traktowaniu i wyrównywanie szkód wyrządzonych niedozwolonymi praktykami dyskryminacyjnymi są współcześnie przedmiotem zainteresowania intensywnych, często zabarwionych emocjonalnie dyskursów: naukowego, politycznego, społecznego, prawnego, religijnego i moralnego. W niektórych obszarach, np. dotyczących dyskryminacji ze względu na płeć czy orientację seksualną, zaangażowane są praktycznie wszystkie środowiska. W takiej kumulacji głosów występuje z reguły zderzenie argumentów i uzasadnień racjonalnych, uosabianych przez dyskursy naukowy i prawniczy, z dominującą w danym czasie narracją polityczną, społeczną, religijną i moralną. Prowadzi to do zaostrenia debaty publicznej w tych obszarach, a w skrajnych przypadkach – do protestów i głębokich podziałów społecznych: tocząca się obecnie w Polsce „debatą” na temat tzw. praw reprodukcyjnych kobiet i równości małżeńskiej jest zupełnym dowodem na przesunięcie się ciężaru dyskursów z konstytucyjnego, u którego podstaw tkwią niezbywalne prawa człowieka, w tym prawo do równego i niedyskryminacyjnego traktowania, na moralne i religijne, w tym oparte na argumentacji o świętości małżeństwa jako związku dwóch osób o odmiennej płci biologicznej, czyli mężczyzny i kobiety, czy tzw. tradycyjnej roli kobiety w małżeństwie.

Niedocenianie lub bagatelizowanie właściwego kontekstu i ram konstytucyjnych dla merytorycznej debaty i racjonalnego stanowienia prawa antydyskryminacyjnego prowadzi do katastrofalnych skutków w sferze ochrony jednostki przed dyskryminującymi zachowaniami (i zaniechaniami) władz publicznych i sprowadza tę debatę na tory dysput religijnych i bieżących sporów politycznych, które w ostatecznym rachunku jedynie szkodzą zasadom i prawom równościowym marginalizowanych osób i grup społecznych.

Przyjmujemy, że prawo antydyskryminacyjne chroni człowieka przed naruszeniem jego niezbywalnej godności, przed społecznym wykluczeniem i moralną krzywdą. Nie jest zatem neutralne wobec podstawowych wartości, na których opiera się egzystencja indywidualna i społeczna człowieka. Argumentacja oparta na wartościach ma do spełnienia ważną misję w przezwyciężaniu trudności i pokonywaniu przeszkód na wyboistej drodze do pełnej realizacji praw równościowych i niedyskryminacyjnych.

Olbrzymie znaczenie w procesie budowania uniwersalnych, niezależnych od lokalnych kontekstów i warunków, wiążących prawnie standardów antydyskryminacyjnych i równościowych ma orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wprawdzie zapewnienie ich skuteczności w krajowych systemach prawnych zasadniczo wymaga aktywnej gotowości sędziego krajowego do ich orzeczniczego wykonania, to jednak nawet dla eurosceptycznego sędziego powinny być one co najmniej źródłem inspiracji w budowaniu krajowych standardów antydyskryminacyjnych, zwłaszcza gdy prawo krajowe obfituje w „dyskryminujące luki”, takie jak nieuregulowanie statusu związków partnerskich czy związków małżeńskich osób tej samej płci. Mamy nadzieję, że wydany kilka dni temu wyrok TS w sprawie C-713/23, *Wojewoda Mazowiecki* (głosa do wyroku ukaże się kolejnym numerze „Przeglądu Prawa Antydyskryminacyjnego”), będzie inspiracją także dla władzy

politycznej do zmiany prawa obowiązującego w Polsce. Zgodnie bowiem z tym wyrokiem państwo członkowskie ma obowiązek uznać małżeństwo dwóch obywateli Unii tej samej płci legalnie zawarte w innym państwie członkowskim, w którym korzystali oni z przysługującej im swobody przemieszczania się i pobytu.

Doceniając w pełni znaczenie różnych podejść do problematyki niedyskryminacji i równego traktowania oraz twórczej roli konfliktów w rozwiązywaniu związanych z nią zagadnień praktycznych, uważamy za konieczne i uzasadnione wzbogacenie debat wokół tej problematyki. Nasz wkład uwidocznia się poprzez prezentację stanowisk, poglądów i oczekiwań nauki prawa co do konsekwentnego budowania wysokich standardów równościowych i niedyskryminacyjnych, ich skutecznej i rozsądnej w czasie implementacji do stosowanego prawa i praktyki prawniczej oraz zapewniania efektywnej ochrony praw równościowych i niedyskryminacyjnych poprzez tworzenie odpowiednich, skutecznych i proporcjonalnych środków prawnych, a także kształtowanie modelu skutecznej ochrony sądowej tych praw przez niezależne sądy i niezawisłych sędziów.

„Przegląd Prawa Antydyskryminacyjnego”, którego pierwszy numer polecamy zyczliwej uwadze naszych Czytelników, jest naukowym pismem prawniczym poświęconym problemom teorii i dogmatyki prawa antydyskryminacyjnego w prawie polskim oraz prawie ponad- i międzynarodowym. Zasadniczym założeniem, które legło u podstaw inicjatywy powołania pisma, było głębokie przekonanie o konieczności systematycznego i bieżącego upowszechniania w polskim środowisku prawniczym, a także w innych wspólnotach interpretacyjnych, wiedzy naukowej o strukturze, funkcjach i osobliwościach prawa antydyskryminacyjnego w pluralistycznym systemie prawnym, w którym obowiązuje europejskie i polskie prawo antydyskryminacyjne. Na łamach czasopisma, jako ważnego forum prezentacji i wymiany poglądów naukowych w obszarze prawa antydyskryminacyjnego, będą publikowane również teksty o bardziej pragmatycznym charakterze, koncentrujące się na praktycznych aspektach stosowania i wykładni prawa antydyskryminacyjnego w orzecznictwie sądów czy niezależnych instytucji ochrony przed dyskryminacją.

prof. dr hab Andrzej Wróbel
Redaktor Naczelny

Dear Readers,

protecting against discriminatory and unequal treatment, preventing such treatment and compensating for the damages caused by unlawful discriminatory practices are currently of great interest in frequently emotional academic, political, social, legal, religious and moral discussions. Practically all groups are involved in some areas, such as in the case of discrimination based on gender or sexual orientation. Such an accumulation of voices essentially sees a clash of rational arguments and justifications, embodied by academic and legal discourses, with the dominant political, social, religious and moral narratives of the time. This leads to an intensification of the public debate in these areas and, in extreme cases, to protests and deep social divisions: the current 'debate' in Poland regarding so-called women's reproductive rights and marital equality is clear evidence that the focus of the discourse has shifted from the constitutional, which is based on inalienable human rights, including the right to equal and non-discriminatory treatment, to the moral and religious discourse, including one based on arguments about the sanctity of marriage as a union of two people of different biological sexes, namely a man and a woman, or the so-called traditional role of women in marriage.

Underestimating or downplaying the appropriate context and constitutional framework for a substantive debate and the rational development of anti-discrimination law leads to disastrous consequences for the protection of individuals from discriminatory behaviour (and omissions) on the part of the public authorities and brings this debate down to the path of religious disputes and ongoing political clashes, which, in the final reckoning, only damage the principles and rights of equality for marginalized individuals and social groups.

It is accepted that anti-discrimination law protects individuals against breaches of their inalienable dignity, social exclusion and moral harm. It is therefore not neutral to the fundamental values on which man's individual and social existence is based. Value-based argumentation has an important mission to pursue in overcoming difficulties and obstacles along the bumpy road to the full realization of equality and non-discrimination rights.

The case law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights is of paramount importance in the process of building universal, legally binding anti-discrimination and equality standards, which are independent of local contexts and conditions. While the assurance of their effectiveness in national legal systems essentially requires national judges to be fully prepared to implement them in their rulings, they should at least be a source of inspiration in building national anti-discrimination standards, even for a Euro-sceptic judge, especially when national law is full of 'discriminatory gaps', such as the unregulated status of civil partnerships or same-sex marriages. We hope the judgment of the Court of Justice issued a few days ago in C-713/23 *Wojewoda Mazowiecki* (a commentary on the judgment will appear in the next issue of *Anti-discrimination Law Journal*) will also inspire the political authorities to change the applicable law in Poland. This is because, according to that judgment, a Member State is required to recognize a same-sex marriage of two EU citizens lawfully entered into in another Member State in which they exercised their freedom of movement and residence.

While fully appreciating the significance of different approaches to the issue of non-discrimination and equal treatment, as well as the creative role of conflicts in resolving related practical issues, we consider it necessary and reasonable to enrich the debates surrounding this issue. Our contribution manifests itself through the presentation of legal scholarly positions, views and expectations regarding the consistent development of high equality and non-discrimination standards, their effective implementation into the applicable law and legal practice at a reasonable time and the assurance of effective protection of equality and non-discrimination rights through the development of appropriate, effective and proportionate legal remedies, as well as the formation of a model of effective judicial protection of these rights by independent courts and judges.

‘Anti-Discrimination Law Journal’, to the first issue of which we recommend that our readers pay particular attention, is a scholarly legal journal devoted to issues of the theory and dogma of anti-discrimination law in Polish law, as well as in supranational and international law. The fundamental assumption underlying the initiative to create the journal was a profound conviction of the need for the systematic and ongoing dissemination within the Polish legal community and other interpretive communities of scholarly knowledge about the structure, functions and specificities of anti-discrimination law in the pluralistic legal system in which European and Polish anti-discrimination law applies. The journal, as an important forum for presenting and exchanging scholarly views in the area of anti-discrimination law, will also contain articles of a more pragmatic nature, focusing on the practical aspects of applying and interpreting anti-discrimination law in the judgments of courts and independent institutions protecting against discrimination.

Professor dr hab. Andrzej Wróbel
Editor-in-Chief